

**Гендерні категорії фемінності та маскулінності
в поемі Гарта Крейна «Міст»**

У гендерних дослідженнях категорії фемінності й маскулінності пов'язані не з біологічною статтю, а «з виявами різних психологічних характеристик, історично сформованих особливостями культури певного суспільного середовища» [1, с. 293]. Виходячи з цього, ідеалом у гендерному плані стає поєднання маскулінних та фемінних рис, тобто андрогінність. Саме андрогінна особа є соціально найбільш пристосованою завдяки широкому спектру моделювання поведінки, бо андрогінність «означає реконструкцію традиційної феноменології статі, що чітко розмежовує фемінне та маскулінне в їхньому соціальному призначенні» [1, с. 294], а психоаналіз розглядає дане поняття крізь призму бісексуальності. Оскільки творчість Гарта Крейна до цього часу оцінюється досить неоднозначно через гомо- чи бісексуальність поета, досить часто прояви фемінного / маскулінного зводяться до сексуального потрактування його поезій. На нашу ж думку, андрогінність митця дає змогу різнобічно проаналізувати його поему, з'ясувавши особливості проявів фемінного / маскулінного в різних ситуаціях.

У частині «Аве Марія» центральним є образ Колумба – шукача нових земель. Поєднання чоловічого (Колумб) і жіночого (Нова земля) зображується Крейном як процес завоювання, тобто чоловік завойовує жінку, зрештою роблячи її своєю: «Візьми те східне узбережжя, це західне море // Плоди Божі, милість Богородиці» (Take of that eastern shore, this western sea, // Yet yield God's, thy Virgin's charity) [4, р. 7]. Словосполучення «Virgin's charity», яке ми переклали як «милість Богородиці», на нашу думку, має ще одне значення, де virgin – цнотлива діва, тобто Крейн натякає на своєрідну втрату цноти Америкою, коли білий мореплавець освоїв (покрив) її. На цій новій землі Колумб бачить пальму, яка розуміється досить символічно, бо означає перемогу. Але цей символ має більш глибоке наповнення: у віруваннях багатьох народів (Китай, Західна Азія) пальма є фалічним символом, бо

нагадує обрисами статевий орган із виверженим сім'ям; а якщо пальма з фініками, то вона уособлює жіноче начало, тобто пальма – андрогінна: «Цей стан твій схожий на пальму, й груди твої на виноградні грона. Подумав я: видерся б я на пальму: ухопився б за гілки її; й груди твої були б замість грон винограду, і запах від ніздрів твоїх, як від яблук» [2, с. 52-53]. Отже, пальма бачиться символом плодючості, що дає Колумбу впевненість у майбутньому отримати плоди своєї праці від завойованої землі. У частині «Ван Вінкль» митець зображує ще один суголосний, цього разу жіночий, образ – Прісцилли Олден, жінки-поселенки, яка в умовах нового світу народила багато дітей, тобто дала велике потомство.

Говорячи про родючість, плодовитість, продовження роду, варто звернути увагу на зображення в частині «Гавань на світанку» статевого акту двох коханців. На фоні затишшя гавані ці двоє коханців, які, до речі, статеві не визначені поетом, демонструють бурхливу любов. Символічно цей процес кохання сигналізує про початок нового життя, перегукується з вищезгаданим біблійним сіянням. Щоб відновити, дати новий початок, нове життя і навіть щоб повернути лінійну історію в безкінечний цикл, крізь землю-жінку протікає ріка (однойменна частина «Ріка»), що в поемі є маскуліною, такою, що здатна заронити сім'я в землю.

У цій же частині («Ріка») Крейн вплітає в текст згадку про культових для Америки чоловіків: Берта Вільямса, Томаса Едісона й Генрі Форда, зливши імена останніх в синтезоване «Едіфорд». Видатний комік 19-х-20-х років уособлює в поемі духовне наповнення країни, а Едіфорд – матеріальне, механічне (завдяки винаходам його прототипів). Щоб підсилити контраст дихотомії «духовне-матеріальне / механічне», поет описує бездомних волоцюг, які чують квиління принцеси, бо вони близькі до Покахонтас своєю відмовою від механічних благ суспільства.

У «Танці» поет продовжує тему освоєння території: ліричний герой (чоловік) весною на каное досліджує континент (жінку). А подальше зображення єднання чоловіка й жінки, Покахонтас-землі й Маквокіти-шамана, утверджує ідею повної гармонії, в результаті якої стає можливо говорити до

богів. Тобто, Маквокіта, танцюючи, стає мостом між небом і землею, між минулим і теперішнім, між індіанцями й білими. Утім Девід Вуд (David Barrington Wood) зазначає, що зображення єднання Покахонтас і Маквокіти для виклику богів показує не гармонію, а, навпаки, конфлікт: відокремлення білої людини від природи, від справжнього духовного потенціалу індіанської землі, тобто дослідник убачає тут міжрасовий конфлікт [5]. Ми не можемо повністю погодитися з критиком, оскільки вже наступна частина, «Індіана», нівелює таку точку зору завдяки символічності образів жінки-піонерки, яка є ніби дзеркальним відображенням скво, бо вони схожі в своєму материнстві. Монолог білої жінки до сина Ларрі – це звернення до первонародженого, єдиного дитяти, що є продовженням її чоловіка Джима, її родини, її країни. Таке продовження апелює до теми продовження індіанців у білих поселенцях, на що вказує епізод поеми, де індіанська скво подарувала малюку Ларрі фіалку як знак передачі досвіду. Такий досвід поет вважає набагато важливішим і ціннішим за золото, шалений пошук якого він зобразив у цій же частині. Констатуючи факт виснаження землі білими поселенцями та позбавлення індіанців їхніх домівок, їхнього коріння, Крейн все ж таки дає надію білим поселенцям на справжнє оволодіння землею, хоча б наступними поколіннями, описуючи обнадійливу посмішку індіанської скво до дитинчати.

Частина «Мис Гаттерас» репрезентує дослідження (на відміну від попередніх частин, де поет досліджував фізичне (жіноче) тіло континенту) духовного тіла континенту. Душа Америки (в крейнівському варіанті) – це Волт Вітмен («Я поет Тіла, і я поет Душі» [3, с. 134]), що знову ж таки сигналізує про андрогінність Америки: духовне маскуліне начало заповнює собою фізичне фемінне тіло, хоча й образ Вітмена вже сам по собі суперечливий через гомосексуальну орієнтацію митця. Зверненням до Вітмена Гарт Крейн демонструє своє шанування не лише романтизму, а й усіх традицій попередніх поколінь. Ліричний герой завзято просить дух Вітмена зійти до нього, стверджуючи, що своїми творами великий поет передає в наші руки спадок предків.

Ще одна яскрава картина цієї частини – це зображення падіння літака. Крейн продовжує постійну для його творчості тему протиставлення механічного та духовного, доповнюючи, що механічне (літак) має чітко виражений маскулінний характер, бо більшість машин виготовлені руками чоловіків, здебільшого ними ж і керуються, демонструючи потяг до знищення, смерті. Земля ж, на яку падає понівечений літак, уособлює жіноче начало, домінуючим потягом якого є потяг до продовження життя, тобто цілком очевидно, що Гарт Крейн насичує свій твір життєствердним оптимізмом, який дарує йому рідна земля. Ми вже згадували, що образ землі представлений у поемі вельми динамічно, що ілюструє швидка видозміна Покахонтас, явлена у різних жіночих постатях. Такі метаморфози віднаходимо в частині «Три пісні», де три жінки уособлюють три віхи християнського вчення: мати людства, спокусниця та спасителька. Після безрезультатних пошуків богині ліричний герой кличе її різними іменами: «Єво! Магдалино! Чи, може, Маріє, ти?», поки хвилі не поглинають цей заклик, як і звернення до Марії Колумба в частині «Аве Марія». Крейн зображує Єву бездомною (*gardenless*) до самої смерті жінкою, яку ліричний герой сподівався побачити в відображеній у воді залізниці, вигини якої нагадують йому обриси жіночого тіла, а Єва так і залишається лише «духом мого невилюбленого сімені» (*wraith of my unloved seed*) [4, p. 41].

У подальших пошуках богині чоловік потрапляє в стрипклуб, де спостерігає танець, в якому танцівниця постає в образі Покахонтас (яку на той час модно було представляти); але всі її звивання та манірні рухи в спробі спародіювати ритуальний танок бачаться ліричному героєві штучними, навіть схибленими, а стрипклуб – місцем занепаду. Пам'ятаючи, як пропала жінка Магдалена постала перед Спасителем у покаянні, так і чоловік очікує, що богиня все ж з'явиться прийняти покаяння від розпусної танцівниці.

В останній пісні цієї частини ліричний герой зненацька усвідомлює, що він знайшов богиню в блакитноокій золотоволосій дівчині Марії, яка є самою молодістю, надихає ідилічною любов'ю. Для чоловіка неважливо те, що вона працює простою робітницею на величезному підприємстві, розташованому в

хмарочосі, що вона має постійно уникати залицяння свого боса, для нього вона стає канонізованою персоною – церковною осяйною Марією (Cathedral Mary).

Схожу жіночу постать ми зустрічаємо в «Тунелі»: на фоні всіх інших пасажирів метро, що постають єдиним нероздільним шумом, ми бачимо скромну прибиральницю, яка є матір'ю, тонким втіленням краси із «золотим волоссям»; вона – маленький символ надії, любові та переродження, в ній, жінці-прибиральниці, Г. Крейн бачить долю матері, яка шукає ознаки присутності Покахонтас, і не знає сама, що її «золоте волосся» – це її ореол святості, а вона сама – сучасна Богоматір. Поряд із такою позитивною настроєвістю, викликаною жіночим образом, Крейн описує зовсім протилежний настрій, створений зображенням чоловіка – видатного письменника Едгара Алана По, якого ліричний герой бачить з лікером і наркотиками, і запитує, чи вдалося По протистояти злим силам, чи ні. Це запитання важливе для Гарта Крейна, бо дає шанс дізнатись, як особисто йому протистояти цим силам. Хоч По й символізує відчай та розпач митця в американському суспільстві, але змалювання очей По, глибоких, сповнених творчого потенціалу, підносить геніальність митця до висот, що дає надію й іншим митцям, в тому числі й Крейну.

Проаналізувавши особливості зображення й функціонування концептів фемінності / маскулінності у крейнівських образах, доходимо висновку, що в поемі продемонстровані досконалі зразки андрогінних символів, адже й сам міст – андрогінний: поет називає його як жіночими, так і чоловічими іменами, позначаючи універсальність та вічність моста як артефакту і символу Америки.

1. Меншій А. М. Гендерне прочитання повісті М. Коцюбинського «Fata Morgana». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: litstudies.chdu.edu.ua/article/download/73477/68861.

2. Песнь Песней. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.godrules.net/para7/son/pararusson7-8.htm>.

3. Уитмен Уолт. Избранные стихотворения и проза. – М., 1944.

4. Crane H. The collected poems of Hart Crane. / Edited with an introduction by Waldo Frank. – Liveright publishing corporation, 1933. – New York.
5. Wood, Barrington David. Hart Crane: A Study of The Bridge. McMaster University, 1966.